

Fondul personal:

General Alexandru Socec

CRISANTA POD AREANU

Alexandru Socec s-a născut la 17 august 1859 în București. Tatăl său, cunoscutul editor Ioan V. Socec, s-a născut la Săcele — Brașov, și s-a refugiat în București în 1848, fiind participant la revoluție.

Alexandru a urmat liceul la Leipzig și l-a absolvit în 1877. Din 1877 până în 1880 călătorește la Viena, Dresda, Paris, Nisa, Monte-Carlo, unde cunoaște viața și oamenii, trecind prin aproape toate experiențele necesare vârstei.

În 1880 se întoarce în țară care, după 10 ani de absență, i se pare înapoiată, sălbatică. Aici, cu năpră mare tragere de inimă, începe satisfacerea stagiului militar. Cu toate acestea, după câteva luni se hotărăște să devină ofițer de carieră și anume de cavalerie. Imediat este trimis la Școala de subofițeri de la Mănăstirea Dealu, de lângă Tirgoviște, unde îl are profesor de română pe Alexandru Vlahuță. Un moment regretă că a ales milităria dar se obișnuiește cu ea, mai ales că are și calități pentru această ocupație: cum-pătare, spiritul ordinei, pedanterie, meticulozitate, plăcerea exercițiilor fizice dragoste față de cai.

În 1883 pleacă la Viena la Școala superioară de ofițeri de cavalerie pe care o absolvă cu brio. Treptat, avansează în grad până la cel de general.

În 1885 se căsătorește cu Susie Harlan, o americană pe care o cunoaște în Franța și se stabilesc în București. De-a lungul timpului este mutat la diverse unități de roșiori și de cavalerie din țară, iar în cele din urmă devine ofițer de ordonanță pe lângă principele moștenitor Ferdinand.

În 1892, un grup de ofițeri din armata română, printre care și Socec, își dau demisiile în semn de protest față de abuzurile și neregulile din Ministerul de Război. Nu după multă vreme însă, Socec și încă alți cîțiva sînt chemați înapoi, obținînd satisfacția faptului că ministerul și-a recunoscut greșeala.

În 1914 îi moare soția, iar după cîțva timp, se recăsătorește cu Smaranda care-i va fi și ea un sprijin de nădejde în încercările prin care va trece.

Anul 1916 îl găsește general, în plină maturitate, cu o bogată experiență profesională și de viață. La începutul intrării României în război este coman-

dant al Diviziei 2 Craiova, este mutat pe frontul din Dobrogea, unde poartă lupte grele cu trupele bulgare, apoi la Pitești, unde are misiunea de a-i împiedica pe germani să treacă Oltul, în cele din urmă — la Flămînda, Matei Basarab, Bragadiru, Băncasa, unde armata română, net inferioară celei germane, suferă grele pierderi și înfrîngerii, fiind nevoită să se retragă în Moldova.

În timpul retragerii, generalul Prezan îl acuză pe Socec de părăsire de post, și îi intentează proces. Socec e consternat și încearcă să le explice superiorilor că mutase postul de comandă de la Matei Basarab la Iepurești în timpul bătăliei de pe Argeș pentru că cel dintîi nu era un loc propice. Explicațiile lui sînt însă zadarnice. Tribunalul militar îl condamnă pentru părăsire de post și din 22 ianuarie 1917 pînă la 1 octombrie 1918 îl găsim într-o închisoare specială din Iași. Deși regimul din închisoare nu este de nesuportat, condamnații avînd camere personale, fiind liberi să se plimbe prin grădină și să primească vizite, alimente, cărți și presă, generalul are moralul scăzut și nu se gîndește decît la modul în care și-ar putea dovedi nevinovăția pentru a spăla această rușine de pe obrazul său.

În cele din urmă obține revizuirea procesului la care este declarat nevinovat, dar tot restul vieții îl va urî pe Prezan și îl va antipatiza pe generalul Berthelot, pe care îl bănuia a fi fost în spatele acestei înscenări.

Cu pieptul plin de decorații, ordine, medalii și distincții, moare la 31 mai 1928, în vîrstă doar de 69 de ani.

Fondul personal General Alexandru Socec are 0,60 m și 26 de unități arhivistice, cu documente emise între anii 1877 și 1951, cele mai multe manuscrise originale. 24 de unități sînt jurnalele lui Socec, o unitate este un carnet de însemnări, iar alta este constituită din scrisori de la Nicolae Iorga, generalul Alexandru Averescu, colonelul Vieșanu, Muzeul militar, Muzeul Saint-Georges și Facultatea de filosofie și litere din București adresate Smarandei Socec după moartea soțului ei.

Jurnalul acoperă, cu intermitențe, o perioadă întinsă din viața generalului, din 1877 pînă în 1928, constituind un document de mare preț pentru acele vremuri, mai cu seamă că Socec a abordat toate aspectele vieții. „Scriu în jurnalul meu întîmplările zilei. Am început și eu să scriu în jurnalul meu ce mi s-a părut mai mult sau mai puțin interesant. De-atunci, scria acestea în 1887, „au trecut 10 ani! Poate dacă-mi va da Dumnezeu viață, voi nota fapte mai importante care după 50—60 de ani sau poate mai tîrziu, cînd nu mai trăiește nimeni din generația mea, ar indica în ce mediu trăia lumea mea cu 100 de ani înapoi”.

Cele 24 de caiete acoperite cu un scris mărunt și ordonat sînt pitoresc decorate cu tăieturi din ziare, fotografii, ilustrate, caricaturi, abțibilduri, fragmente de pachete de țigări luxoase, flori decupate din felicitări, chitanțe de telefon, electricitate, abonamente la presă, timbre, hărți, desene, scrisori de la cunoscuți și rude, care le înviează și le fac plăcute cititorului.

Dacă în caietele din prima tinerețe, pe care stă scris: „qui que tu sois qui lira ce livre, ne me condamne pas car c'est toute ma jeunesse”, e preocupat de aventuri sentimentale, călătorii și viața mondenă, în următoarele se simte maturizarea și preocuparea pentru tot ce înseamnă viață și om. „Nimic din ce e omenesc nu mi-e străin” pare a fi devisa lui Socec, care vorbește în jurnalul său despre politică, armată, finanțe, economie, coșniță, boli, război, artă, protipendadă, familia regală, agricultură, animale, populația globului,

dragoste, păduri, istorie, lingvistică, copiază statistici, maxime, proverbe, povestiri, anecdote, versuri, toate acestea în română, franceză, germană și engleză, într-un stil puțin stingaci dar care trădează omul înstituit și umblat prin lume.

Firește, ce-l putea interesa în primul rînd pe un militar decît armata. Sococ copiază date, încearcă să schițeze istoria armatei române, reorganizările, descrie uniforme, se plînge de proasta pregătire militară, de mitocănia celor mai mulți ofițeri, dovedește un cult față de cal, evocă entuziasmul tinerilor în Războiul de Independență, participarea sa la campania din Bulgaria din 1913, se plînge de starea jalnică a armatei române în pragul războiului: „Cu mare părere de rău am văzut starea deplorabilă în care se găsesc coloanele de muniție și de subzistență: lipsurile și degradările. Doamne, sîntem la începutul războiului! Hamurile sînt pur și simplu rupturi. S-au dat de inten-dență cărăușilor guri de ham de sfoară subțire care au rănit aproape toți caii la greabăn și la piept. Veterinarul mi s-a plîns că nu mai are material pentru a pansa rănile. Chingile s-au rupt fiind de material prost, trăiștile asemenea. Roate de rezervă nu sînt și potcoave sînt numai pentru 2 primeneli (pe un teren pietros!). Din fericire avem furaj destul și bun. S-au mai găsit multe în Transilvania. Am luat măsuri severe să nu se facă risipă. O catastrofă sînt ambulanțele. Aceste vehicule enorme, infam lucrate abia se pot mișca cu 6 boi!”

În timpul războiului, jurnalul se transformă într-un adevărat jurnal de campanie, cu hărți de front și operațiuni militare, cu un stil sec și concis. Grozăviile războiului, pierderile de vieți omenești sînt notate cu reținere, dar și cu o tristețe adîncă. Dimpotrivă, generalul din focul luptelor se revoltă în sine față de ordinele naive și nerealiste ale superiorilor, care, crede el, adău-gate la starea oștirii, au dus la înfrîngere. Sococ mai notează consternat „indiferența rușilor față de noi și de război” și, însumînd toți acești factori care au dus la dezastru, transcrie următoarele versuri compuse de cel care a tras pînă la urmă ponoasele acestor nesăbuite, soldatul-țăran:

„Noi umplem spitalele,
Ei primesc galoanele,
Noi suferim amputații,
Iar ei iau la decorații”.

Și apoi: „Mi-a spus colonelul B., care a venit ieri să mă vadă, că s-au auzit chiar protestări cînd a venit regele pe front cu un întreg Stat Major de ofițeri învîrțiți, cu pieptul plin de decorații române și străine”.

Dacă la tinerețe nu-l pasionează politica, la maturitate se interesează de ea, vine în contact cu mulți oameni politici, ca Alexandru Averescu, Nicolae Iorga, Take Ionescu, Nicolae Filipescu, Iuliu Maniu, Alexandru Marghiloman, iar spre bătrînețe devine un frecvent cititor al ziarelor, e la curent cu tot ce se petrece și pe scena politică și în culise, judecă cu severitate toate partidele, sfîrșind prin a se declara dezgustat de certurile balcanice ale politicianilor, de violența unora, de violența și vulgaritatea presei, de patimile orbitoare, de lipsa de bun simț și de logică: „Ca să nu piardă obiceiul se ceartă partidele opoziției între ele și cu liberalii de-ți este mai mare drag. Un fenomen care se perpetuează la noi de 40 de ani. Se insultă reciproc partidele și oamenii politici. Mă întreb: dacă liberalii fură, sînt înșelători și exploatează în profitul lor, al oamenilor, al instituțiilor lor bogățiile țării; dacă național-țărăniștii sînt vinduți străinilor, sînt trădători și de rea credință; dacă averescanii sînt

bandiți, oameni incapabili și mincinoși, dacă Brătienii, Maniu, Vaida, Iorga, Argetoianu, Mihalache, Lupu, Stere, Averescu, et comp. sînt nemernici, cine mai rămîne în toată România mare și întregită?"

Pe baza vastei sale experiențe, Socec analizează evenimentele în profunzimea lor, trage concluzii și face pronosticuri care, nu de puține ori, se dovedesc a fi corecte. Se arată îngrijorat de situația economică a țării, de dese schimbări de guvern, de scăderea puterii monedei naționale, de amploarea mișcărilor socialistă și comunistă, de ascensiunea fascismului italian, german și român, de manifestările antisemite ale studenților.

La fel de informat se arată a fi în politica internațională. Privește cu un ochi critic Societatea Națiunilor, Mica Antantă și alte organisme internaționale — paravan pentru marile puteri. Notează evenimentele mai importante din fiecare țară și privește consternat la crimele care se petrec în Rusia Sovietică după 1917, în dosul lozincilor sfiorătoare.

În privința revoluției ruse, relatează o întâmplare și o concluzie de care a rămas ferm convins: „S-a întîmplat un caz foarte ciudat”, scrie el, pe cînd se afla în detenție la Iași, „am primit de la un rabi din Chișinău care a venit să viziteze pe un alt rabi din Lemberg, condamnat la 1 an pentru că a vorbit nerăsfășe, o mică notă către bogătaşul Brill din Chișinău, de origine din Kiev, care să mă conducă la Moscova, la niște prieteni revoluționari unde voi fi bine primit. Nu-mi trece nici prin vis să primesc această fugă, dar o înregistrez numai ca <pe o curiozitate>, oit de înaintată și, rîspîdită este revoluția rusă condusă în mare parte de evrei”.

O mare savoare au pasajele despre protipendada Bucureștiului, superficialitatea și ifosele ei, care contrastau ridicol cu năroaiele și cocioabele „micului Paris”: „cum se vorbește franțuzește la noi în anume cercuri cu pretenții: «A quelle heure est-ce qu'on prend la table chez vous?». Indignare: «Qu'il vous soit honte au visage de dire un mensonge comme ça!»”.

Vorbind despre familia regală, manifestă mare admirație față de Carol I, dar se arată neîndurător față de zbenguielele amoroase ale lui Ferdinand, ale Mariei și ale lui Carol II.

O mare plăcere a lui Socec sînt statisticile și listele. Toate caietele sînt pline de tabele cu domnitori români, împărați romani, suverani europeni din perioada modernă, date din istoria universală dispuse cronologic, județele României întregite, urmările războiului mondial, recensămîntul populației, compoziția etnică, recensămîntul animalelor domestice, pădurile României, familii boierești, statele lumii, grădini boierești, cursul diverselor monede, miniștrii, Principatelor, bănci și expresii din argou, pină și femei celebre.

Descori descrie călătoriile sale în Europa, Asia și Egipt, considerînd călătoria mijloc de instruire, înșiră titluri de cărți și autori pe care le-a citit sau ar dori să le citească, enumeră spectacolele de operă vizionate, spectacolele de teatru dramatic, compară arta română cu cea occidentală și se revoltă împotriva snobismului și cosmopolitismului, care nu o încurajează pe cea dintîi și nu o ajută să se dezvolte.

Toate acestea dovedesc o cultură solidă și vastă și o permanentă sete de cunoaștere. Jurnalul generalului Alexandru Socec este o frescă a celor 50 de ani și închide între copertile sale o viață de om.